ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-9-97-3>

УДК 378:811.1/2

Адамова Г.В.

Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВІРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НАВЧАННЯ

Анотація. У даній статті розглядається проблема формування текстотвірної компетентності в умовах змішаного навчання. Авторка обґрунтовує ідею про важливість і необхідність розробки відповідних новітніх і оперативних методичних технологій, що відповідають запитам сучасної педагогічної науки, освіти та соціуму в цілому. Постійна динаміка ринку праці щодо якості підготовки майбутніх перекладачів, які вільно володіють іноземною мовою у побуті та у професійній діяльності, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації навчання іноземних мов та ефективного удосконалення рівня соціолінгвістичної мовленнєвої підготовки. У статті представлено аналіз поглядів дослідників щодо питання оптимізації дистанційних методів викладання фахових дисциплін спеціальності «Переклад». З теоретичної точки зору звертається увага на структурно-компонентний контент поняття змішаного навчання. Авторкою простежується процес раціонального поєднання інформаційних технологій з традиційно існуючими методами викладання, аналізуються педагогічні технології змішаного навчання, що ґрунтуються на опосередкованому спілкуванні викладачів зі студентами. Представлено висновки щодо доцільності застосування елементів змішаного навчання, як ефективного доповнення традиційних форм освіти, покликано надати студентам доступ до джерел інформації, підвищити ефективність самостійної роботи, дати абсолютно нові можливості для текстотвірності, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові форми і методи навчання із застосуванням концептуального моделювання розвитку текстотвірної компетентності майбутніх перекладачів.

Ключові слова: текстотвірна компетентність, змішане навчання, майбутні перекладачі, он-лайн платформа.

Adamova Hanna

International Humanities University, Odessa

PECULIARITIES OF FORMATION OF TEXT-FORMING COMPETENCE OF FUTURE INTERPRETERS IN MODERN STUDY CONDITIONS

Summary. This article discusses the problem of forming text-forming competence future interpreters in the frame of blended learning. The article is devoted to the careful analysis of the problem which was brought out with blended learning as an educational mode. The author develops the idea of the importance and necessity of developing quite new operational methodological technologies that respond to the demands of modern pedagogical science, education and society as a whole. The labor market constant dynamics triggers many issues which are to be solved for pursuing the quality approach as for training of a specialist who is fluent in a foreign language both in his everyday life and in his professional activities. The author also claims the necessity to seek and develop new constructive ideas in order to solve the problem of optimizing foreign language learning and effective improvement of language and speech competency. The article presents the analysis of researchers' views on the issue of distance and blended learning methods and their optimization in general aspect and in the aspect of learning foreign languages in particular. From the theoretical point of view, it is important to pay attention to the structural and componental content of blended learning as a concept. The issue of effective synchronous and asynchronous combinations of distance learning for teaching and learning a foreign language continues to be debatable. The author tries to trace the process of rational combination of information technology with traditionally existing teaching methods. The pedagogical technologies of blended learning are analysed in the view of indirect communication between teachers and students. The author concludes that blended learning as an effective complement to traditional forms of education is to provide students with access to information sources, to increase the efficiency of independent work, to provide completely new opportunities for creativity. It is figured out that blended learning helps to find and consolidate various professional skills, and to allow teachers to implement fundamentally new forms and methods with the use of conceptual modeling of foreign language competence.

Keywords: text-forming competence, blended education, future interpreters, on-line platform.

Постановка проблеми. Інформатизація освіти покликана розв'язати низку завдань, що постали перед суспільством в цілому та перед освітою зокрема. У контексті реалізації освітніх реформ неодмінним залишається застосування новочасних технологій змішаного навчання для викладання предметів гуманітарного циклу. За умов постійного розширення між-

народних інтеграційних процесів України усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, що виступають стрижнем для розвитку міжнародних відносин та культурного обміну між представниками різних країн.

Змішане навчання (blended learning) як освітній модус сформувалося порівняно нещодавно і тому, беручи до уваги цю новизну, воно вима-

гає перегляду і оптимізації методичного досвіду, розробки відповідних новітніх і оперативних методичних технологій, що окликаються на запити сучасної педагогічної науки, освіти та соціуму в цілому. За визначенням вітчизняних науковців А. М. Стрюка, Ю. В. Триуса, В. М. Кухаренка, змішане навчання – це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання [9]. Поєднання онлайн навчання з традиційним вимагає не лише використання сучасних інтерактивних технологій на додаток до традиційних, а і якісно нового підходу до навчання. Постійна динаміка ринку праці щодо якості підготовки перекладачів, які оперують іноземними мовами у побуті та у професійній діяльності на високому рівні, зумовлює необхідність пошуку нових конструктивних ідей для вирішення проблеми оптимізації навчання іноземних мов та ефективного удосконалення рівня мовної і мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання оптимізації методів викладання іноземних мов в умовах змішаного навчання. У зв'язку з динамічним розвитком інформаційних технологій особливого значення набуває дистанційне навчання та питання розуміння структурно-компонентного контенту цього поняття дистанційна освіта. Відтак, теоретико-практичні аспекти дистанційного навчання перебувають в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких: Adams J. E., Dichanz H., Bodendorf F., Hoppe G., Eckert B., Lobin H., Kettunen J., Андреева А. А., Алексеева О. М., Бикова В. Ю., Ващенко В. Ю., Колос К., Дядичева В. В., Куклева В. О., Манако А. Ф., Кухаренка В. М., Полат Є. С., Рибалко О. В., Стефаненко П. В., Стрюка А. М., Семерікова С. О., Трибульська Є. М., Сиротенко Н. Г., Хуторський А. В. та ін.

Варто підкреслити, що проблема використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стає провідною, оскільки без відповідних знань і умінь у сфері ІТ унеможливають процес навчання. Ця проблема перебуває в центрі уваги науковців (А. С. Грінберг, М. І. Жалдак, І. А. Король, Ю. С. Рамський, А. П. Черенков та ін.) та постійно потребує пошуку шляхів її ефективного вирішення.

Питанням використання новітніх інформаційних технологій в освітньому процесі ЗВО займалися такі вітчизняні й зарубіжні науковці, педагоги та методисти, як Дж. Андервуд, О. М. Андреев, Є. І. Белова, А. П. Бернадський, В. Г. Беспалько, В. М. Вороніна, Р. Г. Гуревич, А. Г. Дабагян, Т. В. Кашицин, П. М. Майер, В. І. Солдаткін, В. І. Тихомиров, Т. С. Яшур. У наукових працях І. М. Захарова, Є. В. Полат, В. І. Попова, В. Н. Баженова, П. В. Маркова сутність проблеми дистанційного навчання характеризується наявністю ефективних методів взаємодії у векторному полі «педагог – студент»,

«студент – студент». Наукове обґрунтування принципів дистанційної освіти виокремлювалося у працях Д. В. Аветисяна, С. М. Зінов'єва, А. І. Іваннікова, А. В. Мелюхіна. Вітчизняні вчені (О. М. Спіріна, Ю. В. Триуса, Є. В. Желнєвої, М. С. Нікітіної, В. М. Кухаренка, А. М. Стрюка, Н. В. Рашевської, Л. Ю. Шапрана, І. П. Воротникової, М. Ю. Кадемія, О. О. Рафальської, В. І. Бачуровської, І. В. Максак, С. Моебз, С. Вейбелзала, Б. Коллінс та ін.) наводять різноманітні підходи до тлумачення поняття «змішане навчання» та дають власне визначення, висвітлюють його переваги та недоліки.

Мета статті – здійснити опис основних функцій та особливостей сучасних платформ дистанційного навчання іноземних мов задля визначення їх дидактичного потенціалу при викладанні іноземної мови в умовах змішаного навчання.

Об'єкт дослідження – сучасні платформи та підходи до змішаного навчання.

Предмет дослідження – основні функції змішаного навчання та особливості викладання іноземної мови у цих умовах.

Виклад основного матеріалу. Сучасні світові тенденції щодо поширення мережевих інформаційних технологій поставили нові вимоги перед вітчизняною системою освіти, що, в свою чергу, зумовило необхідність створення умов для підвищення якості викладання, ефективності методичних напрацювань та інформаційної доступності. Такі зміни сприяли новим перспективам розвитку освітнього процесу.

В сучасному освітньому просторі термін «дистанційне навчання» за короткий період часу об'єднав всі переваги використання сучасних технологій у навчальному процесі разом із традиційними методами викладання.

Зауважимо, що у «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні», прийнятої 20 грудня 2000 р., дистанційне навчання розглядається як система технологій, що гарантує оперативну доставку здобувачам освіти, достатнього масштабу матеріалу, що вивчається; інтерактивне взаємодіяння викладачів і студентів у навчальному процесі, надання особам резерву самостійної роботи з освоєння запропонованого матеріалу [1].

Автор М. С. Нікітіна наводить наступне тлумачення змішаного навчання: це «система викладання, яка поєднує очне, дистанційне і самонавчання, що включає взаємодію між суб'єктами навчання та інтерактивними джерелами інформації, яка відображає всі притаманні навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), функціонуючі в постійній взаємодії один з одним, створюючи єдине ціле» [10].

За ретельним аналізом проблеми дистанційного навчання у зарубіжному контексті, Кучеренко Н. В. виокремлює наукові праці Роберта І. В., а саме «Теорія і методика інформатизації освіти», де автор дотримується точки зору, що дистанційне навчання віддзеркалює всі характерні навчальному процесу елементи: мету, організаційні форми, змістовий контент, засоби та методи навчання [2].

Полат Є. С., Жевакіна Н. В., Кузьмінський А. Н. та ін. розкривають сутність дистанційного на-

вчання, розглядаючи його як принципово нову форму навчання, як систему, що оперує категоріями цілісності, структурної та компонентної єдності. Науковці аналізують дистанційне навчання з точки зору систематичності під час організації навчання, взаємодії викладача та студента, співпраці студентів між собою [3].

Вишнівський В. В., Хуторський А. В., стверджують, що дистанційне навчання уможливорює реалізацію освітнього процесу за сприяння засобів телекомунікацій. Гаврілова Л. вважає, що дистанційна освіта не є модернізацією чи аналогом заочного навчання, а впроваджується як принципово нова форма навчання. Різниця цих форм полягає у факторах інтерактивності, засобах реалізації усіх компонентів системи навчання, специфіці використання послуг Інтернету в умовах дистанційної освіти [4].

У монографії «Моделі організації систем відкритої освіти» Биков В. Ю. розмежовує дистанційне навчання на дистанційне, традиційне дистанційне навчання та е-дистанційне навчання, яке передбачає в основному індивідуалізовану взаємодію між організаторами та учасниками навчального процесу як синхронно у часі, так і асинхронно, принципово і переважно вживаючи електронні транспортні системи доставки навчального матеріалу та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Internet / Intranet, ІКТ [5].

За Ю. В. Триус змішане навчання трактується як «цілеспрямований процес здобування знань, набуття умінь і навичок, засвоєння способів пізнавальної діяльності суб'єктом навчання та розвитку його творчих здібностей на основі комплексного і систематичного використання традиційних, інноваційних педагогічних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій навчання за принципами взаємного доповнення з метою підвищення якості освіти» [11].

Отже, на основі системного аналізу означених вище тлумачень, можемо констатувати, що більшість дослідників, у дефініції «дистанційне навчання» вирізняють та науково аргументують такі його складові як: навчання у паралельній (синхронній) та неодноразовій (асинхронній) формі; організаційні форми, суб'єкти навчання; засоби ІКТ.

Під терміном «змішане навчання» в межах нашого дослідження розуміємо раціонального поєднання інформаційних технологій з традиційно існуючими методами викладання. Педагогічні технології дистанційного навчання відрізняються від традиційних, адже ґрунтуються на опосередкованому спілкуванні викладачів зі студентами, що здійснюється шляхом телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі спеціальним чином підготовленими електронними матеріалами. Відповідно, інформаційні технології – це технології створення вищезгаданих матеріалів, їх передавання та збереження, а також організації і супроводу процесу дистанційного навчання через засоби телекомунікаційного зв'язку [6].

Вітчизняні вчені Л. С. Петухова та Н. В. Осипова розглядають платформу дистанційного навчання як програмне забезпечення, яке уможливорює реалізацію педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання шляхом автомати-

зації створення і отримання знань у системі дистанційного навчання, а також завдяки наявності засобів, необхідних для трьох основних користувачів – викладача, студента та адміністратора.

У зв'язку з цим аналогічним чином, для порівняння візьмемо визначення поняття онлайн-сервіси (online services). Зазначимо, що онлайн-сервіс, як потужний Інтернет-ресурс, надає різноманітну інформацію та послуги користувачам, включаючи й можливості їх онлайн-спілкування. Як зазначалося вище, ефективність використання дистанційних засобів для викладання іноземної мови багато в чому залежить від дидактичних особливостей, ефективних при викладанні предметів гуманітарного циклу.

Вивчення іноземної мови дистанційно вимагає інтегрованого підходу до роботи з інформацією, до налагодження процесу комунікації та зворотного зв'язку. Віртуальний простір сьогодні, за Олексієнком Р. В. (2010), пропонує учителю і студенту «Е – learning» формат, до якого належать електронні підручники, освітні послуги й технології; «М – learning» як форма дистанційного навчання з використанням мобільних пристроїв, які забезпечують постійний бездротовий доступ до Інтернету; Edutainment – навчання через розваги, прикладами якого є науково-популярні фільми та телеканали, відповідні Інтернет-сторінки, мультимедійні презентації тощо.

Завдяки тому, що у вітчизняній системі освіти дистанційне навчання визнане на державному рівні (Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року (№ 1556-VII), Наказ МОНУ «Положення про дистанційне навчання» від 25 квітня 2013 року (№ 466), «Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти» від 24 червня 2020), нами було обране саме поєднання традиційного та дистанційного навчання. У цьому аспекті варто взяти до уваги, змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що «поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами. Основною ефективного застосування змішаного навчання є технологічна готовність викладачів, студентів і закладу освіти, а також ґрунтовна методична підготовка кожної дисципліни, вибір оптимальної моделі навчального процесу, проектування сценарію навчання як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримає впродовж курсу, деталізована підготовка й організація не лише аудиторних занять, а насамперед самостійної роботи студентів. Якісно впроваджене змішане навчання суттєво покращує освітній процес. Технологічні рішення здатні забезпечити доступність матеріалів, можливість постійної підтримки студентів, зручність контролю процесу навчання, автоматизацію частини роботи викладача.

Методичні підходи забезпечують занурення студентів у процес навчання, засвоєння матеріалу, ефективну взаємодію між суб'єктами навчання, персоналізацію навчання» [12]. Мотивацією щодо вивчення іноземних мов слугує професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем з умінням спілкуватися іноземною мовою. Формування комунікативної компетентності студента, уміння критично осмислювати

інформацію при читанні іншомовних текстів, уміння зрозуміти співрозмовника, а також постійно розвивати когнітивні здібності є основним завданням педагогічно-методичного супроводу.

Необхідно підкреслити при цьому важливість ретельного планування самостійної навчальної діяльності здобувача освіти. Дослідження в галузі педагогічної технології підтверджують, що потенціал комп'ютерного дистанційного навчання може бути найбільш ефективно використаний при вивченні іноземних мов, яке включає обговорення, інтенсивну розумову активність та колективну діяльність, а також уміння зорганізувати індивідуальну когнітивну траєкторію.

Відповідно до Рекомендацій варто зосередитися на плануванні всього процесу вивчення дисципліни та створенні однакових технічних умов для навчання, комунікації та взаємодії студентів під час навчального процесу, а також уніфікувати засоби взаємодії суб'єктів навчання, що передбачає єдине віртуальне навчальне середовище (VLE), де система управління контентом (CMS) створює однакові умови викладачам для необхідних засобів створення навчальних матеріалів, їхнього збереження, вдосконалення. Управління процесом змішаного навчання на рівні підрозділу, освітньої програми, навчального закладу неможливе без єдиної системи управління навчанням (LMS). Усі ці складові є частинами єдиної навчальної платформи.

Головною перевагою моделі здійснення змішаного навчання при викладанні іноземної мови є можливість практичного виконання або відпрацювання практичних ситуацій, здійснення повторення та узагальнення навчального матеріалу. Змішане навчання мотивує до самостійного навчання та опанування матеріалу, а також сприяє розвитку комунікативного спілкування, інформаційної культури, стимулює кожного до дії, одержання найкращого результату, просування до мети та активізації пізнавальної діяльності [12].

Такі інструменти ЗН, як діагностика, оцінка та зворотний зв'язок дають можливість спрямувати роботу тих, хто навчається у потрібне русло, одержати відповідні напрацювання, змодельовати необхідні дії, ситуації. Зростання обсягу інформації, конкуренції спонукає до змін форм традиційного навчання та їхнього розвитку, зростає роль і місце неформального навчання, відповідно до цього змінюються методики навчання. При цьому, як і в традиційній системі навчання використовуються: книги, методичні розробки, робочі напрацювання, конференції, документи, слайди презентацій. У розвитку електронного навчання використовуються: веб-технології, інтерактивні електронні курси, блоги, підкастинги, чати, форуми та ін.

Одночасно з проблемами самостійного менеджменту при вивченні іноземної мови та викладанні іноземної мови в умовах дистанційного навчання, дискусійними питаннями залишаються питання щодо ефективного інтегрованого поєднання інформаційних технологій з високим дидактичним потенціалом.

При вдалому використанні інформаційних технологій разом з методичним кейсом у студентів формуються навички читання, письма, аудіювання, удосконалюється монологічне та діалогічне

мовлення, значно поповнюється словниковий запас, формується соціокультурна компетентність та мовний етикет. Сучасні експерти, вчені, педагоги вважають, що методика дистанційного навчання іноземних мов повинна передбачати поєднання педагогічних та інформаційних технологій [7]. Серед найбільш уживаних та позитивно апробованих під час викладання іноземних мов дистанційно та тих, які реалізуються на базі рішень Open Source C. Романюк виокремлює ATutor, Claroline, Dokeos, LAMS, Sakai, Moodle, ILIAS, Google Classroom та інші. Автор стверджує, що безперечними перевагами таких платформ є відсутність необхідності внесення плати за їх установку та подальше використання, значна географія розповсюдження по всьому світу, можливість внесення змін. До недоліків дослідники відносять: складність в обслуговуванні та технічній підтримці [8].

Найперспективнішими та найзручнішими сьогодні ми можемо назвати платформи Moodle, Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams, Sakai та інші. Ці платформи дозволяють створювати якісні дистанційні курси, так, наприклад, платформа Moodle уможливорює ефективну організацію взаємодії між студентами та широке використання модусу обговорення. Студенти мають можливість редагувати свої облікові записи, додавати фотокартки та змінювати численні особисті дані, ознайомлюватися з нагадуваннями про події у курсі, завантажувати виконані завдання, переглядати результати проходження тестів та курсів, спілкуватися з викладачем через особисті повідомлення, форму та чат.

Наступна платформа Classroom є складовою спеціалізованого освітнього пакета Google Apps for Education. Ця платформа дозволяє ефективно організувати комунікацію зі студентами, швидко готувати завдання на розвиток різних мовленевих компетентностей та проводити заняття із забезпеченням зворотного зв'язку. Не можна не відзначити, що Google Classroom має декілька важливих переваг серед інших подібних рішень, а саме: по-перше, це перевірені часом сервіси, які об'єднано в межах однієї програми, по-друге, велика користувачька аудиторія [8].

Ще одна з обраних платформ – Sakai – являє собою онлайн-систему організації навчального освітнього простору. У рамках Sakai користувачі можуть змінювати власні паролі та управляти ними, а адміністратори можуть створювати необмежену кількість користувачів. Можливості для викладачів включають в себе: налаштування по черговій появи завдань, повідомлень або нових матеріалів курсу на основі фіксованих дат або активності учасників курсу, додавання матеріалів для групи або окремого студента, створення групи навіть поза межами курсів, перегляд оцінок студентів, створення різноманітних тестів та індивідуальних завдань, встановлення часу, коли студенти можуть отримати доступ до проходження тестів, та обмеження часу їх проходження [8].

Висновки. Основна характеристика дистанційного навчання іноземних мов полягає у його очевидній міждисциплінарній природі та інтеграційній сутності. Викладання іноземної мови в умовах дистанційного навчання потребує методичного симбіозу. Використання різних методів

можливе як у площині синхронного так і асинхронного формату дистанційного навчання. Розроблені і впровадженні у викладацьку практику освітні платформи дистанційного навчання можуть ефективно оптимізувати роботу викладача і студента. Таким чином, використання дистанційних освітніх технологій в діяльності викладачів іноземної мови є об'єктивною вимогою, що відповідає викликам сьогодення. Дистанційні освітні технології у педагогічному та методичному аспектах допомагають студентам долати логістичні, психо-

логічні, часові та інші бар'єри, тим самим сприяючи підвищенню рівня якості їх навчання.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми і тому, відповідно до сучасних тенденцій розвитку інноваційних методів викладання іноземної мови, які відкривають нові можливості для подальших досліджень, а разом з тим і впровадження різних форм дистанційного навчання подальше теоретичне і практичне дослідження можливе у руслі дидактичних і методичних розвідок.

Список літератури:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : Постанова від 20 грудня 2000. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
2. Кучеренко Н. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір : монографія. 2-е издание, дополнено. Москва : ИИО РАО, 2008. 274 с.
3. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева В.М., Петров А.Е. Современные педагогические информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / под ред. Е.С. Полат. 4-е изд., стер. Москва : Издательский центр «Академия», 2009. 272 с.
4. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 541 с.
5. Биков В.Ю. Модели організаційних систем відкритої освіти. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
6. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ від 25.04.2013 р. № 466. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
7. Кудрявцева С.П., Колос В.В. Педагогіка : Навч. посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. 400 с.
8. Романюк С.М. Дистанційне навчання іноземної мови: порівняльний аналіз сучасних платформ та он-лайн сервісів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка. Психологія». Педагогічні науки*. 2016. № 1(11). С. 318–325.
9. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс. 3-е вид. Харків : НТУ «ХП», Торсінг, 2002. 320 с.
10. Никитина М.С. Теоретико-методологические аспекты исследования проблемы смешанного обучения. *В мире научных открытий*. 2012. № 1. С. 167–176.
11. Триус Ю.В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. *Теорія та методика електронного навчання* : збірник наукових праць. Випуск III. Кривий Ріг, 2012. 308 с.
12. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти : Наказ від 24.06.2020 р. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>

References:

1. Koncepcija rozvytku dystanciinoi osvity v Ukraini: Postanovavid 20 hrudnia 2000. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Distancelearning development concept in Ukraine. The regulation from 20th December 2020. Ministry of education and Science in Ukraine]. Available at: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
2. Kucherenko N. (2018) Dystantsiine navchannia yak vyklyk suchasnoi universytetskoi osvity: filosofsko-pravovyi vymir [Distance education as a challenge of modern university education: philosophical-legislative aspect]. Moscow: IO RAO.
3. Polat E.S., Bukharkina M.Yu., Moiseeva V.M., Petrov A.E. (2009) Sovremennye pedagogicheskie informatsionnye tekhnologii v sisteme obrazovaniya: ucheb. posobie dlya stud. ped. vuzov i sistemy povysh. kvalif. ped. kadrov [Modern pedagogical and informational technologies in the education system: manuals for stud. of ped. universities and systems of higher. quali of ped. staff.]. Moscow: Academy Publishing Center.
4. Khutorskoi A.V. (2004) Praktikum po didaktike i sovremennym metodikam obucheniya [Practicum on didactics and modern teaching methods]. Sankt-Peterburg: Piter.
5. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro dystanciine navchannya: Nakaz vid 25.04.2013 r. No 466. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>
6. Bykov V.Yu. (2009) Model i organizacijnyh system vidkrytoi osvity [Models of open education organizational systems]. Kyiv: AtikaPubl.
7. Kudriavtseva S.P., Kolos V.V. (2005) Pedagogika: Navchalnuyi posibnyk [Pedagogy: Textbook manual]. Kyiv: Publishing House "Slovo".
8. Romaniuk S.M. (2016) Dystantsiine navchannia inozemnoii movy: porivnialnyi analiz suchasnyh platform ta on line servisiv [Distance education for foreign language learning: comparative analysis of modern platforms and on-line services]. *Collection of scientific works Dnipro Alfred Nobel University. Pedagogical Sciences*, 1(11), 318–325.
9. Kukhareno V.M. (2002) Dystantsiine navchannia. Umovy zastosuvannia. Dystantsiinyi kurs [Distance learning. The condition of implementation]. Kharkiv: Torsin.
10. Nikitina M.S. (2012) Teoretiko-metodologicheskie aspekty issledovania problem smeshannogo obucheniia [Theoretical-methodological aspects of blended learning problem investigation]. *V mire nauchnykh otkrytiy*, 1, 167–176.
11. Trius Yu.V. (2012) Kombinovane navchannia yak innovatsiina osvitnia tekhnolohiia u vyshchii shkoli [Combined learning as an innovative educational technology in high school]. *Theory and methods of e-learning: a collection of scientific papers*. Issue III. Kryvyi Rih.
12. Recommendations for the introduction of blended learning in institutions of professional higher and higher education. Order of 24.06.2020, Ministry of Education and Science of Ukraine. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>